



چهار سوی شایستگی مشاور

هانیه ملکی

استفاده از اصطلاح «چندپیشه» برای توصیف مشاور مدرسه، کاربرد دقیقی به نظر نمی‌رسد، ولی حکایت از این دارد که مشاور از چند نظر باید خود را تغذیه کند و شایستگی نسبی به دست آورد. مشاور یک پیشه دارد، ولی برای انجام مطلوب آن لازم است از چهار سو غنی شود. یکی از آن‌ها «دانش مشاوره‌ای» است. مشاوره در دانشگاه‌ها حوزه معرفت شناخته شده‌ای است که دانش ساختارمند دارد و همچنان به عمق و وسعت آن افزوده می‌شود. چنانچه مشاوران مدرسه در این حوزه تحصیل کرده باشند، جای مسرت بسیار است و اگر تعدادی از آن‌ها چنین باشند، به همان اندازه باید خدا را سپاسگزاری کرد. در هر حال، چنانچه مشاور مدرسه به‌طور مستقیم در این رشته درس نخوانده باشد، ضروری است طی مطالعات شخصی و تدبیرهای مدیریتی دانش خود را ارتقا دهد و قواعد علمی لازم را بشناسد. در واقع ضعف دانش

مشاور با سایر جهت‌ها ترمیم نمی‌شود و کاستی آن به سایر ابعاد نیز سرایت می‌کند. از یاد نبریم، اصول و قواعد مشاوره بنیان‌های این عرصه فوق‌العاده مهم را تشکیل می‌دهند و نبود دانش در این خصوص، سستی بنیان‌ها را به دنبال دارد. لذا باید راجع به این موضوع اساسی چاره اندیشید.

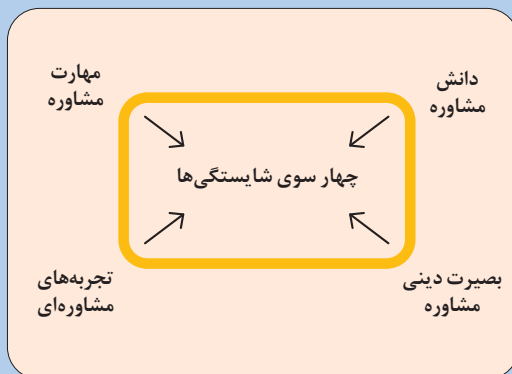
سوی دوم شایستگی مشاور «فهم دینی» اوست. در کار مشاوره ظرافت‌هایی وجود دارند که از آن‌ها می‌توان به صراط مشاوره‌ای تعبیر کرد. علت بهره‌مندی از کلمه صراط آن است که در مشاوره، آن هم در حساس‌ترین مرحله رشد فرد، یعنی نوجوانی، باید مجموعه‌ای از قواعد محکم اعتقادی را رعایت کرد. از هر چه ممکن است مسیر مشاوره سالم را منحرف کند، باید پرهیز کرد. برخی ارزش‌های دینی وجود دارند که باید خط قرمزهای کار مشاوره‌ای تلقی شوند. برای مثال، در صورت غیرهم‌جنس بودن مشاور و مراجع می‌توان طرح کرد که مشاوره در چه فضایی صورت پذیرد و در کاربرد واژه‌ها کدام محدودیت‌ها وجود دارند؟ آیا فضای ملاقات مشاور و مراجع در دو جامعه دینی و غیردینی تفاوتی نمی‌کند؟ ممکن است این سخنان از نظر افراد متأثر از سکولاریسم پذیرفته نشود، ولی بنا نیست در تحلیل ابعاد دینی مشاوره مطابق ذائقه افراد و گروه‌ها حرف بزنیم، بلکه باید طبق ارزش‌های دینی موضع‌گیری کنیم. موضوع دیگری که در نسبت بین دین و مشاوره قابل طرح است، بهره‌مندی از برخی شعائر و مناسک دینی در حل یا کاهش مضللات رفتاری است.

اینکه در قرآن در بهره‌مندی از نماز از کلمه «استعینوا»^۱ استفاده شده است، نشان می‌دهد نماز به‌عنوان دستوری الهی ظرفیت بالای تعاون دارد. می‌توان از نماز و روزه و سایر دستورات الهی در مواجهه با بعضی اختلالات یاری گرفت. منتها این یاری را کسانی می‌توانند به درستی اعمال کنند که خودشان شایستگی داشته باشند. انتظار می‌رود مشاوران دانش دینی لازم در مورد مشاوره را دارا باشند تا بتوانند این نقش را ایفا کنند. اکنون در کشور درباره مشاوره با رویکرد دینی تلاش‌های علمی به نسبت خوبی صورت گرفته‌اند که باید جست‌وجوی علمی کرد و به آن‌ها دست یافت و در حد امکان رویکردهای مشاوره‌ای را دینی کرد. این ضرورتی است که نه تنها در مشاوره، بلکه نوعاً در علوم تربیتی قابل پیگیری دائمی است.

سوی سوم «مهارت‌های مشاوره» است. فهم دینی و دانش مشاوره‌ای که به‌طور مختصر بیان شد، لازم هستند، ولی کافی نیستند. فهم یک چیز به تعیین موضع کمک می‌کند، ولی مهارت در آن به تغییر وضع یاری می‌رساند. موضع مشاور با

دانایی او ممکن است تغییر کند، ولی توانایی در تغییر وضع مراجع از طریق مهارت‌های مشاوره‌ای حاصل می‌آید. هر قدر بدانیم ولی شایستگی در تغییر حالات مراجع را نداشته باشیم، چیزی عوض نمی‌شود. در این نقطه است که مهارت‌ها، چه در ارتباط با دانش‌آموزان و چه در ارتباط با والدین، جایگاه پیدا می‌کنند و توجه به آن‌ها ضروری می‌شود. معمولاً در عرصه مشاوره مراجعان یا اختلال رفتاری دارند یا به بن‌بست‌هایی رسیده‌اند. کمک به کاهش اختلال و یاری به باز کردن بن‌بست‌ها یا بازگشت از آن‌ها با «کلید» حل می‌شود نه با «کلمه». کلید نیز قفلی را باز می‌کند و راهی را می‌گشاید.

سوی چهارم «احضار تجربه‌ها» است. انسان باتجربه در هر کاری، انسانی بانفوذ است. او می‌تواند به یاری آنچه در طول سالیان متمادی فرا گرفته و به کمک دانش علمی از نظر ذهنی به باطن مسئله‌ها نفوذ کند و به دانش و مهارت خود قدرت نفوذ بدهد. فراز و نشیب‌های مشاوره‌ای را باید کلاس درس زندگی در نظر گرفت و پیام‌هایش را به درستی دریافت کرد. تجربه معادل رویداد یا اتفاقی در گذشته نیست، بلکه معرفت حاصل از آن رویداد است. لذا خیلی‌ها را باید جزو شاگرد تنبل‌های کلاس زندگی محسوب کرد، زیرا نتوانسته‌اند از رویدادهای گذشته معرفت‌اندوزی کنند. این معرفت‌اندوزی‌ها نامش تجربه است، نه تراکم رویدادها و اتفاق‌ها!



در شماره پیش روی شما، مجله رشد آموزش مشاور مدرسه نمونه‌هایی از مقالات چهار عرصه فوق را ارائه کرده است. نظم دقیق‌تر و پخته‌تر این موارد در شماره‌های آینده نمایان خواهد شد و به کاربردی شدن محتوای مجله خواهد افزود؛ ان شاء الله

پی‌نوشت

۱. استعینوا بالصبر و الصلوة (البقره / ۴۵)